

**VREDNOTA PRIJATELJSTVA
V SLOVENSKI MLADINSKI
KNJIŽEVNOSTI**

RAZISKOVALNA NALOGA

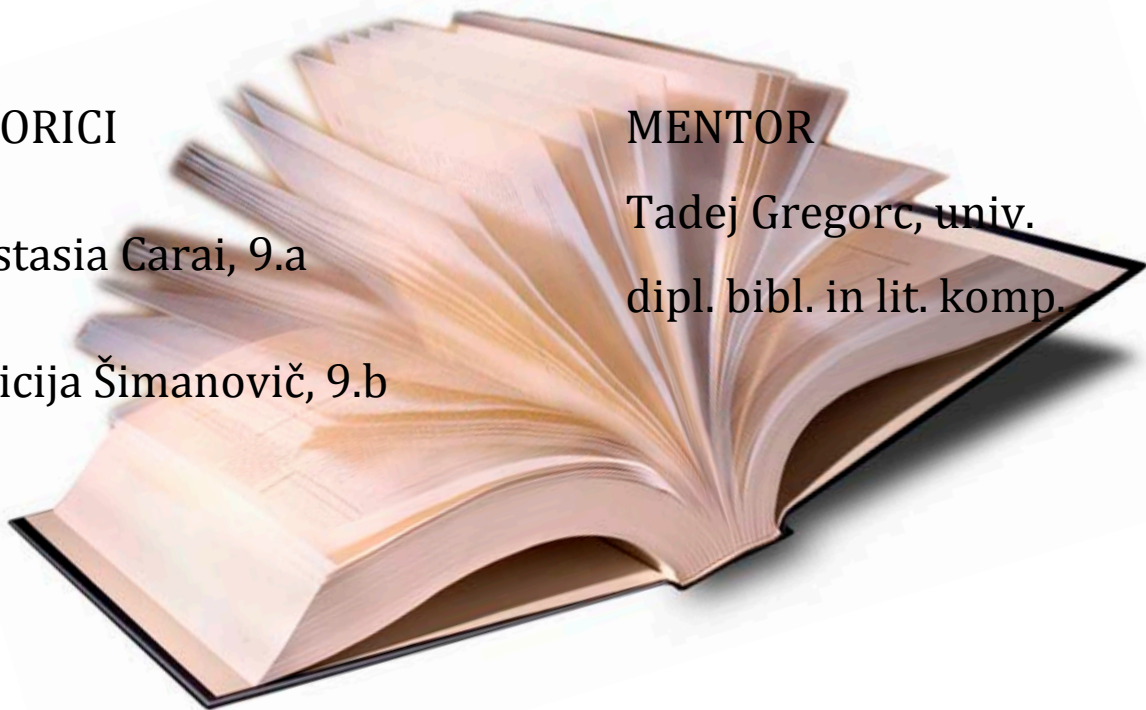
AVTORICI

Anastasia Carai, 9.a

Patricija Šimanovič, 9.b

MENTOR

Tadej Gregorc, univ.
dipl. bibl. in lit. komp.

MESTNA OBČINA CELJE, Mladi za Celje

Celje 2013

VREDNOTA PRIJATELJSTVA V SLOVENSKI MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI

RAZISKOVALNA NALOGA

AVTORICI

Anastasia Carai, 9.a

Patricija Šimanovič, 9.b

MENTOR

Tadej Gregorc, uni. dipl.
bibl. in lit. komp.

MESTNA OBČINA CELJE, Mladi za Celje

Celje 2013

ZAHVALA

Ob zaključku šolanja bi se radi zahvalili celotnemu učiteljskemu zboru III. osnovne šole Celje, še posebej pa vsem razrednikom, ki so naju vzpodbujali na najini poti.

Hvala mentorju Tadeju Gregorcu, ki naju je povabil k sodelovanju, naju usmerjal pri delu in naju poučil o osnovah in pravilih priprave raziskovalnega dela. Iskreno se m zahvaljujema tudi za opravljeno lektorsko delo.

Posebna zahvala za potrpežljivost in vse nasvete pa je seveda namenjena tudi najinim staršem.

KAZALO

1	POVZETEK	5
2	UVOD.....	6
2.1	Cilji naloge	6
2.2	Hipoteze	6
2.3	Namen raziskovalne naloge.....	7
2.4	Izvor podatkov.....	7
3	O AVTORJIH.....	8
3.1	Tone Seliškar: Bratovščina Sinjega Galeba.....	8
3.2	Anton Ingolič: Gimnazijka	9
3.3	Slavko Pregl: Geniji v kratkih hlačah in Geniji brez hlač.....	10
3.4	Nejka Omahen: Dež	10
3.5	Dušan Čater: Pojdi z mano.....	11
4	VELIKE ZGODBE M(L)A(D)IH LJUDI.....	12
4.1	Tovarištvo za vsako ceno.....	12
4.2	Gimnazij(s)ka	14
4.3	Utripi mladosti	16
4.4	Za dežjem vedno posije sonce	19
4.5	Pojdi z mano v neznano.....	22
4.6	Blazno resno o šoli – zakaj le?	24
5	TRK GENERACIJ	27
5.1	... V FANTOVSKI AVANTURI.....	27
5.2	... V DEKLIŠKEM ROMANU.....	29
5.3	... LE GENIJI OSTAJAJO GENIJI.....	30
6	ZAKLJUČEK	32
7	VIRI IN LITERATURA	33
8	KAZALO SLIK.....	34

1 POVZETEK

V raziskovalni nalogi Vrednota prijateljstva v slovenski mladinski književnosti sva pod drobnogled vzeli 6 zgodb iz slovenske mladinske književnosti, in sicer:

- Tone Seliškar: *Bratovščina Sinjega galeba*,
- Anton Ingolič: *Gimnazijka*,
- Slavko Pregl: *Geniji v kratkih hlačah* in *Geniji brez hlač*,
- Nejka Omahen: *Dež* in
- Dušan Čater: *Pojdi z mano*.

Glavni namen raziskovalne naloge je ugotoviti, na kakšen način se je vrednota prijateljstva prikazovala v slovenski mladinski književnosti skozi čas. To je ugotovljeno s primerjavo prikazovanja vrednote prijateljstva v izbranih klasičnih in sodobnih slovenskih mladinskih romanih.

Ob poglobljenem branju sva skušali raziskati in analizirati, kako književni junaki v različnih okoliščinah, v katerih se znajdejo, gradijo odnose med sabo. Ti odnosi se kažejo na različne načine in so lahko bolj ali manj prijateljski. Najin namen pa je bil v ozadju raziskovanja teh odnosov upoštevati tudi širši, socialno obarvan kontekst izbranih romanov.

2 UVOD

Malce oguljena fraza, ki pa jo dandanes slišimo prej pogosteje kot redkeje, je, da »se časi spreminjajo«. Ko se pogovarjamo s prijateljem, sorodnikom, znancem ali naključnim mimoidočim, imamo lahko sicer zelo različna mnenja, a začuda bomo skoraj vedno dosegli konsenz glede tega, da »zdaj živimo v drugačnih časih kot nekoč«. Strinjamo se, da so (pre)hiter družbeni napredek, izrazita individualizacija in čezmerno bohotenje lastnih interesov tisti parametri, ki na ljudi ne vplivajo pozitivno.

Še posebej pa radi omenimo, kako vse to slabo vpliva na mlade ljudi. Vse pogosteje so odtujeni, zavrnjeni, spregledani. Področje mladinske književnosti je v sodobnem času eno izmed tistih, ki se tovrstne tematike loteva z vso resnostjo. Na slovenskih tleh je v zadnjem času izšlo ogromno romanov z mladinsko »problemsko« tematiko, ki mladim objektivno predstavijo njihovo družbeno situacijo in jim nudijo vsaj kratkotrajno zatočišče pred podivjanim zunanjim svetom.

A vendarle. Ali so bili časi, v katerih so nastajala t. i. »klasična« mladinska dela, ki se jih danes tako radi spominjamo z občutkom nostalgije, res toliko drugačni? Ali so ta dela na bistvena vprašanja, kot je npr. odraščanje mladega posameznika ter njegov odnos do sveta in vrstnikov, odgovarjala drugače kot danes? In ne nazadnje, kako so se v tem času preoblikovale ali ohranile *vrednote* naših prababic, mam, očetov?

Vse to so vprašanja, ki sva si jih mladi raziskovalki zastavili, preden sva se lotili pričujočega raziskovalnega dela. Upava, da bova tekom naloge uspešno odgovorili nanje.

2.1 Cilji naloge

Pred začetkom raziskovanja sva si zadali naslednje cilje:

- a) opraviti izbor mladinskih romanov;
- b) dela podrobno prebrati in jih analizirati;
- c) izbrana dela primerjati med seboj ter ugotoviti podobnosti (ali razlike) med njimi;
- d) potrditi ali ovreči spodaj napisane hipoteze.

2.2 Hipoteze

Predvidevava, da bova ugotovili naslednje:

- I. Vrednota prijateljstva se v tradicionalnih slovenskih mladinskih romanih kaže na drugačen način kot v sodobnih.
- II. Razlike se najbolj pokažejo v najstnikovem siceršnjem odnosu do sveta.

2.3 Namen raziskovalne naloge

Namen najine raziskovalne naloge je bil:

- a) Raziskati odnose med glavnimi literarnimi osebami v izbranih romanih in preveriti, kakšne prijateljske vezi (če sploh) se spletajo med njimi.
- b) Ugotoviti, kako se je način obravnave vrednote prijateljstva v mladinski književnosti spremenil od časov, ko so nastali zdaj že "klasični" mladinski romani, do danes, ko o odnosih med mladimi pišejo sodobni avtorji.

2.4 Izvor podatkov

Glavni vir informacij so bili izbrani romani, iz katerih sva povzemali zgodbe in navajali citate, s katerimi sva ilustrirali svoja sklepanja ter razmišljanja. Podatke o avtorjih sva črpali iz strokovne literature in preverjenih strani na medmrežju. V pomoč sta nama bila tudi strokovna priročnika iz področij mladinske književnosti in psihologije mladih: *Branja mladinske književnosti* in *Odiseja mladih*.

3 O AVTORJIH

Za svojo raziskovalno nalogo sva torej izbrali 3 zgodbe iz tradicionalne slovenske mladinske književnosti in jim kot protiutež postavili 3 zgodbe sodobnega časa. Za začetek na kratko povzemava tudi podatke o avtorjih in njihovih delih.

3.1 Tone Seliškar: *Bratovščina Sinjega Galeba*

Slika 1: Tone Seliškar

Tone Seliškar se je rodil 1. aprila 1900 v Ljubljani.

Tone Seliškar je pisal tako pesniške zbirke, romane in novele, kot mladinsko književnost. Pojavil se je v prvih letih slovenskega ekspresionizma in obveljal za enega najbolj značilnih predstavnikov. Že na začetku se je uvrstil med zastopnike proletarsko-socialne smeri.

Najbolj znani pesniški zbirki sta *Trbovlje* (1923) in *Pesmi pričakovanja* (1937). V njih je razkrival bedo delavskega, zlasti rudarskega življenja in izražal upanje na srečnejše dni. V svojih pesmih je izhajal predvsem iz socialnega realizma. Tone Seliškar je sprva pisal pesniške zbirke za odrasle, kasneje pa tudi dela za otroke.

Že pred drugo svetovno vojno se je uveljavil tudi kot eden pomembnejših slovenskih mladinskih pisateljev, predvsem s povestjo *Bratovščina Sinjega galeba* (1936), po kateri je bila posneta istoimenska mladinska nadaljevanka. Film so snemali leta 1969, istega leta, kot je Tone Seliškar umrl.

Za mladinska dela je snov jemal iz motivov izseljevanja (*Rudi*), pri delu *Bratovščina Sinjega galeba* iz življenja revnih dalmatinskih ribičev, snov iz partizanskih časov pa je uporabil pri delih *Tovariši*, *Mule*, *Liščki*. Za Seliškarjevo mladinsko pripovedno delo so značilne izrazita socialna in etična naravnost, pravičnost vzornih junakov ter živahna, dogodkov polna zgodba in izvirna tematika.

3.2 Anton Ingolič: Gimnazijka

Slika 2: Anton Ingolič

Anton Ingolič se je rodil v obrtniško-kmečki družini v Spodnji Polskavi pri Slovenski Bistrici leta 1907.

Pisati je začel že v dijaških letih in je svoja dela objavljala v Ljubljanskem zvonu, Grudi, Prijatelju, Razorih, Obzorjih, Novih obzorjih in Naši sodobnosti.

V svojih delih je najpogosteje opisoval predvojno in povojno življenje na Štajerskem. Snov za pisanje je črpal iz življenjskih izkušenj.

Med slovenskimi pisatelji je Anton Ingolič morda najbolj široko zajel življenje slovenskega ljudstva. Njegovo delo nam prikazuje ljudstvo na Ptujskem polju, Pohorju in v Halozah, delavce v tovarnah in obrtnike, splavarje, slovenske izgnance v Srbiji in naše izseljence v evropskih deželah in Ameriki. V njegovih delih je našla svoje mesto tudi mladina.

Umrli je leta 1992.

3.3 Slavko Pregl: Geniji v kratkih hlačah in Geniji brez hlač

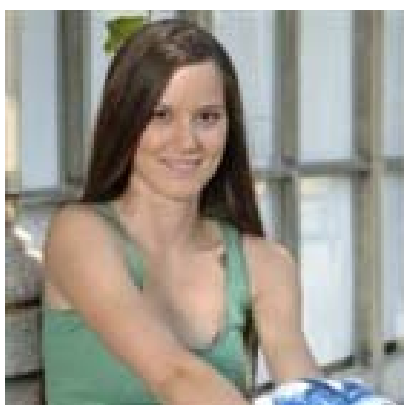

Slika 3: Slavko Pregl

Je mladinski pisatelj, pripovednik, basnopisec, založnik in urednik. Piše kratko in povestno prozo za mladino in tudi odrasle. Objavlja prozna dela, basni, satirične in humoristične tekste in poljudnoznanstvena dela.

Za njegova dela je značilen realističen način pisanja. Njegova tematika vsebuje zabavne in napete pripovedi o mladih, pri čemer je njegova problematika tudi soočanje mladih s svetom odraslih. Za njegova mladinska dela so značilna vedrina, radoživost in humor. Med njegovimi številnimi deli izstopajo predvsem pripovedi o duhovitih skupnih pustolovščinah. Njegovi literarni junaki temeljijo na resničnem življenju. V njegovih mladinskih delih je večkrat mogoče zaslediti temo, kako starši oziroma starejši gledajo na mlajšo generacijo in pa, kakšen odnos imajo starši in otroci med seboj. Slavka Pregla vodi pereč motiv mladostnikov in otrok s problemi v družini in družbi.

3.4 Nejka Omahen: Dež

Slika 4: Nejka Omahen

Rodila se je 6. februarja 1983 v Ljubljani.

S pisanjem je začela že v osnovni šoli, ko je v prvem razredu napisala svojo prvo knjižico, dolgo tri strani z naslovom *Mesojeda roža*. Kasneje je napisala zbirko

knjig *Zvezde*. Prva knjiga iz te zbirke ima naslov *Zvezda z odra*, sledili sta še *Drsalka v modrem* in *Županovi hčerki*. Kot gimnazijka je izdala mladinsko pripoved *Silvija* in roman *Življenje kot v filmu*, po katerem je bil posnet in na TV Slovenija predvajan istoimenski mladinski film. Sledili so romani *Dež*, *Veliko srce*, *Prigode Poprove Pipi* in *Spremembe, spremembe*. V letu 2009 je izšel roman *Temno sonce*, leto kasneje pa še roman *Oh, ta kriza!* .

3.5 Dušan Čater: Pojdi z mano

Slika 5: Dušan Čater

Pisatelj in urednik Dušan Čater je avtor petih romanov. Rodil se je leta 1968 v Celju. Prevaja iz srbščine in hrvaščine, napisal pa je tudi nekaj biografij slavnih osebnosti (Monroe, Wilde, Casanova ...).

Bil je urednik pri založbi Karantanija, leta 2001 pa je bil med soustvarjalci mednarodnega kulturnega časopisa *Balcaus*, kjer je od leta 2005 glavni urednik; sodeluje tudi na domačih in mednarodnih pisateljskih delavnicah.

Za njegove romane pravijo, da jih lahko bere vsak, tudi tisti, ki knjig sicer ne primejo v roke. Nekatera izmed njegovih bolj znanih del so *Flash Royal* (1994), *Resnični umori* (1997) in *Ata je spet pijan* (2002).

4 VELIKE ZGODBE M(L)A(D)IH LJUDI

V tem poglavju želiva predstaviti, na kakšen način se prijateljstvo kot vrednota pokaže (ali pa ne) v vsakem izmed prebranih romanov. V vsakem romanu posebej analizirava zgodbo, ki jo pišejo glavni junaki in v njenem ozadju odkrivava načine, na katere se definirajo odnosi med njimi. V teh odnosih iščeva poteze tovarištva, nesebičnosti, iskrenosti in medsebojne povezanosti ter iz ugotovljenega sklepava na prisotnost vrednote prijateljstva v branem delu. Za natančnejšo ponazoritev sva si pri analizi pomagali z odlomki iz prebranih besedil.

4.1 *Tovarištvo za vsako ceno*

Bratovščina Sinjega Galeba Toneta Seliškarja je prva izmed "klasičnih" zgodb, ki sva ju izbrali za obravnavo. Povest uvrščamo na začetek slovenske mladinske pustolovske proze in že desetletja služi posebnemu poslanstvu: spremeniti nepriljubljeno obvezno domače branje v bralno pustolovščino.

Povest je v knjižni obliki prvič izšla leta 1936, od takrat pa doživela že nad deset domačih in več tujih izdaj. Prirejena je bila tako za oder kot film.

Bratovščina Sinjega Galeba je najprej napeta pustolovska povest o neustrašnih mladih pomorščakih. A obenem je tudi mnogo več. Govori o mladem Ivu, ki živi na Galebjem otoku v "na pol podrti hišici" brez staršev ali skrbnikov. Izvemo, da mu je mati umrla kmalu zatem, ko so ribiči z otoka zaradi izdajstva izgnali njegovega očeta. Ivo je bil od tega dogodka dalje zaznamovan z očetovim slabim slovesom. Kaj žalosten začetek zgodbe, a Seliškar nam zaupa:

»Mar se povest začinja tako, da že koj v začetku nastane nekaj takšnega, da je hudo? Toda le pogumno naprej, kajti povest je življenje in vsako življenje se zatika, spodrsne, pade, zdrkne, pa se spet vzdigne in gre ter hiti ...«

Ivo je bil torej sirota, ki je živel težko življenje, a je "vendar rasel v samoti ves drzen in pogumen". Bil je krepak, neustrašen in iznajdljiv mladenič, ki je znal preživeti v težkih razmerah. Čeprav ni imel družine in so ga prebivalci otoka neredko pogledovali izpod čela, pa izvemo, da je imel prijatelje:

"Otroci so bili med seboj veliki prijatelji. Tudi Ivo je hodil z njimi čez strmo goro v šolo ... Spotoma iz šole so lovili in pobijali kače in škorpijone med pečevjem in pretaknili vse, karkoli se je dalo premakniti ..."

A kmalu izvemo, da vendarle ni bil povsem srečen. Vedel je, da imajo njegovi tovariši očete in brate, s katerimi hodijo na širno morje na ribolov in tudi sam si je želel, da bi imel barko, s katero bi se odpravil v svet. V njem je globoko zasidrano hrepenenje po neznanem:

»Prav ta velika vrzel v njegovem življenju ga je priganjala venkaj na morje, v svet, kamorkoli daleč, kjer so veliki dogodki.«

Ko se iz izgnanstva vrne njegov oče, velik pomorščak, in mu pove resnico o svojem izgnanstvu in življenju nasploh, se Ivo odloči, da bo šel po njegovi poti. Oče mu, preden umre, zaupa, kaj ga je vodilo v življenju, preden je zašel s poti:

»... To je lepa misel! Dobra misel ...! Vsa vas ena sama družina! Vsi ljudje drug za drugega! Nič zavisti, nič pogoltnosti! Prijateljstvo in ljubezen! Vsi enako dobri! Prizanesljivi ... Vsak čas pripravljeni pomagati ...«

Ivo vzame očetove misli za svete in sklene, da bo naredil vse, da opravi očetovo neizpolnjeno poslanstvo. Ker mu je oče zapustil barko, se odloči, da bo najprej poskrbel zanj. A ker ve, da ne bo zmož sam, se spomni na svoje tovariše. Slednji pa so mu na začetku precej nenaklonjeni. Nanj gledajo z zavidanjem, ker je dobil svojo ladjo in ga obrekujejo:

»Od jeze so se tisti dan kar skupaj držali in spletkarili. »Zdaj si bo mislil, da je najmanj admiral«, je godrnjal Franjo. »Še pogledati nas ne bo več maral!« je menil Peter. »Toda potem ga bomo pošteno pretepli!«

Fantje svoje mnenje spremenijo šele, ko jih v to prepriča Mileva, Ivova prijateljica:

»A če bi mu šli vsi pomagat, bi šlo!« je govorila Mileva mirno in blago. »Saj ste mu tovariši.«

Fantje ob dekličinem nasvetu hitro pozabijo na svoje zamere in ponos in skupaj se lotijo Sinjega Galeba. Pomagajo mu pri obnovi ladje po svojih najboljših močeh, Ivu pa je toplo pri srcu, ker ga tovariši niso pustili na cedilu.

Med fanti se počasi spletejo vse bolj močne vezi in Ivo jim po določenem času zaupa svoj načrt. Pove jim, da želi, da skupaj postanejo posadka Sinjega Galeba in da Galeb postane last vseh. Z ladjo bi se odpravili na širno morje in skupaj lovili ribe ter se na ta način tudi preživljali:

»Vsi ga bomo čuvali, vsi oskrbovali, vsi skupaj jadrati na njem ... Ko bomo večji in pogumnejši, si bomo lahko kupili večjo ladjo in bomo mnogo ulovili. Šest nas je! Lepa posadka Sinjega galeba!«

Prijatelji nato skupaj premagujejo težave, ki jim stojijo na poti da zelenega cilja: ko jim zmanjka denarja za obnovo barke, se skupaj odpravijo delat v kamnolom, ko jim ladjo zasežejo, jo s skupnimi močmi pridobijo nazaj, tako da prevzamejo stvari v svoje roke, skupaj pa doživijo tudi prvi padeč na realna tla, ko spoznajo, da je morje lahko tudi zelo nevarno (plovba v viharji noči).

A vse težave premagajo z močnim tovariškim duhom, Iva, ki postane poveljnik njihove posadke, pa vseskozi navdihujejo misli, zapisane na papirju njegovega očeta:

»Povsod pa je dihala iz the vrstic zamisel skupnosti. Na teh listih je bilo zapisano, da je hudo na svetu zaradi tega, ker človek človeka izkorišča ... Saj vendar živimo vsi drug poleg drugega,

drug drugega potrebujemo, bratje bi morali biti med seboj, da se ne bi večno ponavljale vojske, lakota in druge ljudske nesreče.«

Vsako preizkušnjo premostijo z nesebičnim razmišljanjem, samoiniciativo in neustrašnim vedenjem v nepredvidljivih okoliščinah.

Dobrosrčnost in medsebojna pomoč se jim obrestujeta tudi v okoliščinah, ko se znajdejo v nevarnosti in se jim malce nasmehne tudi sreča (npr. ko jih lovijo tihotapci ali jih ujame morska nevihta in jih reši torpedovka). Seliškar nam pokaže, da je pomorski posel lahko tudi zelo nevaren in terja veliko odgovornosti, ki se je morajo še mladi pomorščaki naučiti.

Pomembnost vrednot tovarštva in prijateljstva v Seliškarjevem romanu se kaže tudi v odnosu mladih pomorščakov do zajetega tihotapca Anteja. Fantje se ga na začetku bojijo in so odločeni, da ga pripeljejo pred organe oblasti, a potem ko slišijo njegovo *zgodbo*, spremenijo mnenje in Ante počasi pridobi njihovo naklonjenost, postane eden izmed njih in nato celo njihov mentor pomorskega posla. V tem delu povesti se še posebej izkaže, kako je za Seliškarja poleg tovarštva posebej pomembna vrednota odpuščanja. Tako Ivov oče kot Ante sta bila izjemna pomorščaka, ki sta bila po srcu dobra, a ju je usoda žal zanesla na stranpoti. A za Seliškarja ni nikoli prepozno: v njima je še kako živa *misel na dobro*, misel o tem, da je na krovu življenja vselej dovolj prostora za vsakega poštenega, nesebičnega delavca.

4.2 Gimnazij(s)ka

Leta 1967 je pri založbi Mladinska knjiga prvič izšla Gimnazijka. V reviji Sodobnost je istega leta izšel članek, v katerem je Jože Šifrer zapisal naslednje:

»Ingolič je s svojim zadnjim romanom Gimnazijka skorajda razburil slovenske duhove, zlasti še mladi rod. Romanu na eni strani pritrjujejo, na drugi pa ugotavljajo, da tu mlada generacija še vedno ni prikazana v svoji najgloblji značilnosti (...) Z romanom je Ingolič dregnil v aktualen in pereč problem naše resničnosti ...« (Šifrer, 1967)

V letu 2013 Gimnazijko seveda težko beremo tako, kot so jo pred dobrimi 40imi leti. V tem času se je neobvladljiva mladina, nad katero se je zgražala vsa (no, vsaj večji del) učiteljska zbornica tedanje gimnazije, še malce predrugačila, morda postala za odtenek še manj obvladljiva, vsekakor pa so bile do danes odkrite prenekaterne njene "najgloblje značilnosti".

Zgodba o sedemnajstletni Jelki že dolgo časa živi v kolektivnem spominu naših mam in babic, in seveda ne brez razloga. Roman je v tistem času sprožil buren odziv, saj je odprl eno izmed tem, ki so v tistem času veljale za tabu. To, da še ne polnoletno dekletko, ki je poleg tega tudi šoloobvezna, zanosi, je veljalo za povsem nesprejemljivo.

Jelka se družbene nestrpnosti do mladoletnih nosečnic zaveda in ob tem doživlja zelo težak psihološki pritisk. Ko ugotovi, da je zares noseča, iz samega strahu tega noče

deliti z nikomer, če pa se že opogumi, naleti na gluha ušesa. Ko skuša zaupati prijateljici Adi, je njena reakcija:

»Zanosila si? In zdaj si noseča? Še vedno si noseča?«

»Ada, prosim te!«

»To je štos, to je perfekten štos!«

Neodzivnost prijateljev in družinskih članov ter občutek krivde Ado vse bolj razjedata in priča smo njenemu dolgotrajnemu notranjemu boju, za katerim stoji resnica o njeni nosečnosti. Precej časa živi v samozanikanju, v želji, da bi pozabila na tegobe, pa se zateče tudi k pijači.

Dogodek, ki najbolj zaznamuje njeno nadaljnjo pot, je poletni odhod v Francijo. Odhoda se zelo veseli, a je nad njo še vedno breme, ki si ga je naložila, ker o svoji nosečnosti ni zaupala tistim, ki bi jim morala. Še pred odhodom svojo težavo sicer deli s popolnim neznancem, partizanom Krtom, in teto Katro in oba ji namenita kar nekaj vzpodbudnih besed. A Jelke to ne potolaži, prav tako pa nanjo ne vpliva najbolje začetno obdobje bivanja v Franciji. Med ogledovanjem pariških znamenitosti vse bolj razmišlja o samomoru, loti pa se tudi že pisanja poslovnih pisem. Nato pa se zgodi pomemben preobrat:

Jelka se med bivanjem v Parizu spozna s služkinjo Franchon, s katero že na začetku začuti posebno navezanost:

»Dobra teta Katra, se je utrnilo v Jelki, le kako leto mlajša in bolj ohranjena. Prijateljici bova, dobri prijateljici.«

Izkaže se, da je Franchon tista oseba, ki jo je Jelka potrebovala, da premaga strah pred prihodnostjo in odžene misli o samomoru. Ko ji Franchon pove, da je z njenim sinom Jeannotom, ki je imel nesrečo, vse v redu, in jo povabi, da ga pride z njo pogledat v bolnišnico, je Jelki toplo pri srcu. A ko prebere Tomaževo pismo, jo ponovno stisne pri srcu in začne razmišljati o temu, da je prepozno za to, da bi rešila situacijo.

Takrat se izkaže, kako pomembna je v takih trenutkih prisotnost osebe, ki ji lahko zaupaš. Jelka ugotovi, da Franchon pravzaprav že od začetka ve, da je Jelka noseča in da je to enostavno začutila. Ko je Jelka na koncu z živci, ji nudi čustveno oporo:

»Franchon je stopila k Jelki in ji položila svoje drobne, zdelane roke na glavo. »Joči, Jelka, le joči, če še nisi jokala (...) najprej se je treba izjokati. Nam ženskam ne preostane nič drugega kot jokati, jokati, potem pa roditi.«

Ko ji Jelka zaupa, da razmišlja o samomoru, pa jo potolaži s prijateljsko besedo:

»Mala, tega ne boš storila, ne jutri ne pojutrišnjem, nikoli. Mala, rodila boš, imela boš otroka in živela dalje ...«

in v nadaljevanju:

»Dovolj si jokala, premislili bova, kaj ti je storiti, našli bova boljšo pot, kot je tista, ki pelje do tistega grdega železnega stolpa.«

Jelka se postopoma umirja, Franchon pa ji za uteho pove tudi svojo zgodbo:

»Poslušaj, človeku je laže, če vidi, da ni edini, ki ga tepe življenje, če ima v trpljenju tovariša ...«

Topel odnos s Franchon je tisti, ki Jelki kot mladi mamici vrne smisel v življenje in jo tudi pripravi do odločitve, da obdrži otroka, o tem navsezadnje tudi svoje starše in se navsezadnje vrne domov.

Ob vrnitvi mora sicer pretrpeti še kar nekaj očitajočih pogledov in nenaklonjenosti svoje okolice, a nikoli več ne izgubi vere v to, da je to, kar je storila, prav. Sprejme odgovornost za svoje dejanje, na njeno stran pa ob koncu romana, ko se učiteljski zbor že skoraj odloči, da jo bo izključil iz šole, stopijo tudi tisti, ki njeno situacijo najbolj razumejo. Sošolka Ada se zavzame zanj in v določenem trenutku nase prevzame odgovornost (ker je bila ona tista, ki je organizirala ples, na katerem je Jelka zanosila):

»Kako boste pa mene kaznovali, tovariši profesorji in tovarišice profesorice?«

Učiteljem nato predstavi, kakšna je pravzaprav *realna* situacija med sodobnimi srednješolci:

»Jelko imamo radi kot prej (...) Jelka je še zmerom naša sošolka in ves razred si želi, da bi čimprej prišla med nas.« in v nadaljevanju:

»... morala sem povedati, da boste vedeli, da nismo več otroci, da nismo zgolj šolarji in ne živimo samo v knjigah, da od življenja jemljemo, kar nam pač nudi, da pa nam je včasih kljub temu staršno dolgčas ...«

Adine besede ob koncu romana opozarjajo na to, da je kolektivni duh med mladimi, kadar je vrstnik v težavah, še kako živ in ga je treba upoštevati.

Vrednota prijateljstva je v Gimnazijki sicer zastrta v ozadju problemsko obarvane tematike, a se kljub temu izkaže za ključno pri temu, da mlada Jelka ne stori samomora in odkrije nov smisel v svojem življenju. Pri tem pa ne smemo pozabiti na dejstvo, da Franchon pravzaprav ni bila Jelkina *vrstnica*, pa ji je kljub temu bistveno pomagala pri premagovanju težav.

4.3 Utripi mladosti

Gospod Slavko Pregl je v spremni besedi k izdaji Genijev v kratkih hlačah iz leta 1994, naslovljeni s preprostim, a pomenljivim naslovom *Najboljša bo moja zadnja knjiga*, zapisal: »Svet, v katerem živimo, je pogosto umazan. Kar prevečkrat ponuja možnosti, da bi človek obupal nad njim. Zaradi tega ne izgubljam glave, ker verjamem, da so mladi ljudje pametnejši od nas. Zato jim po svojih močeh poskušam ponujati dobronamerni humor. Tako so težave bolj obvladljive. Spodbujam tudi strpnost. Z njo je mogoče zvoziti skozi zadrege, ki so videti nerešljive.«

Ko so leta 1978 prvič izšli "Geniji v kratkih hlačah", se je gospod Slavko Pregl, humorist kakršnen pač je, prav gotovo zavedal, da je to njegova zadnja in obenem tudi najboljša knjiga – do tedaj. A vprašanje je, če je takrat vedel, kako velik in daljnosežen pomen bo imelo to delo za slovensko mladinsko književnost 20. stoletja. Takšen pomen, da je po slovenskih šolah npr. postal kar obvezno bran pisatelj, kar je sam označil kot "veliko tveganje".

Dobronamerni humor in strpnost.

Če bi lahko na kratko opisali tisto, kar je glavna odlika njegovih Genijev, potem sva našli prave besedne zveze.

Preglovi Geniji so pisana družčina nadobudnih novinarjev nekega šolskega centra, ki se s skupnimi močmi loti zahtevnega izziva: pripraviti najboljši šolski časopis, ki bo zmagal na tekmovanju. Družčino sestavljajo učenci, ki so jim na prvi pogled morda skupne le medsebojne razlike in to, da se ukvarjajo s skupno aktivnostjo. A družčina je več kot to.

Bob, Genij, Pesnik, Žan, Biba in Pika so predstavniki "starejše" generacije gimnazijcev, Pipi, Miha, Kocka, Bajsi in Razmeš pa njihovi mlajši vrstniki osmošolci.

Odnosi med soustvarjalci časopisa so sproščeni in duhoviti in v njih se kaže avtorjev humoren pogled na obdobje, ki ga najstniki preživljajo v šoli:

»Jaz sem Miha. Saj se ne javljam. Mislil sem predlagati Pipija. On se spozna na časopise. V našem bloku včasih pomaga raznašati večernik.«

Na kar mu Pipi odvrne:

»Ja, dvakrat na teden grem k telovadbi in copate vedno zavijem v časopisni papir.«

Tovrstni zabavljaški, včasih skoraj pikri dialogi se vrstijo skozi cel roman, pri njih pa ne skopari nihče od ekipe. Naravnost in brez zadržkov si povedo vse, kar komu gre in nikoli ni za nikogar prepozno, da bi zmagal v kaki besedni bitki. Ko izbirajo ime časopisa, Miha predlaga "Bob ob steno" in predlog utemelji:

»Prvič, ker ga nihče ne bo bral in bo vse, kar bo notri, bob ob steno. Drugič, ker bo Bob nenehno hotel skozi zid ...«

»Kolikor pa se jaz poznam, bom zdaj zdaj hotel z ного v tvojo rit!«

»Še sreča«, je rekel Žan, »tu se bolj sedi.«

Bralcu se ob branju takšnih dialogov zdi, da se fantje in dekleta morda ne razumejo najbolj med sabo in da bo slej ko prej prišlo do konflikta med njimi. Nenehno zbadajo drug drugega in pri tem niso nič kaj diskretni.

A kmalu se izkaže, da je vse skupaj le Preglov "dobronamerni humor". Ko nastopijo okoliščine za resno delo in je potrebno prevzeti odgovornost, so pošteni drug do drugega in znajo "potegniti skupaj". Ne moremo sicer govoriti o "tovarištvu za vsako ceno", a prisoten je velik kolektivni duh, ki ga podkrepi zavedanje, da vsi služijo skupnemu interesu:

»Gre za čast naše šole«, (...) »v časopisu bo utripalo naše življenje in delo« in

»Tu ni kaj, (...) zavihati moramo rokave in biti že z naslednjo številko najboljši.«

Junaki torej združijo moči ravno takrat, ko je najbolj potrebno. Jasno si porazdelijo vloge, ki jih bodo opravljali kot sodelavci, o smiselnosti šolskega glasila prepričajo celotno šolsko osebje vključno s snažilkam, uredijo pa si tudi skupni prostor, v katerem bo glasilo nastajalo. Ko pride do konflikta z gospo Informacijo, stopijo skupaj in vsi prevzamejo odgovornost. Ko se Pipiju obeta nepravilčen ukor pri gospe Dinozaver, Miha nesebično predstavi situacijo tako kot je:

»Točno tako. Pipi je še najmanj kriv. Če je treba, naj dobi ukor ves razred.«

Fantje so pošteni drug do drugega tudi, ko gre za punce. Tako Genij in Bob sta zagledana v Bibi in ko pride čas za to, se soočita glede tega:

»Doslej sem te pustil, da si poskušal pri Bibi (...) Če ti do zdaj ni uspelo, je prav, da poskusim jaz.« V nadaljevanju pa:

»Prav je, da ti povem, da ne boš rekel, da sem svinja,« je rekel Genij.

Omenjeni izseki iz zgodbe kažejo na to, da med soustvarjalci časopisa sicer (še) niso spletene kakšne globlje prijateljske vezi, so pa vsi drug do drugega zelo pošteni in nikoli zahrbtni.

A seveda brez kakšnega konflikta tudi v tako lepo urejenem kolektivu ne gre. Ko Boba, glavnega urednika, oštejejo zaradi pomanjkljivosti prve številke Utripov, sam za neuspeh obtoži mlajši del uredništva, kar povzroči nekaj nesoglasij v ekipi in posledično bojkot sodelovanja s strani osmošolcev. Slednji nato pripravijo svoje lastno glasilo, Antiutripe, da bi s tem malce ponagajali starejšim vrstnikom. A zgodi se nekaj, česar niso načrtovali: oba časopisa, Utripi in Antiutrip, sta veliki uspešnici in Bob ugotovi, da se bosta izvrstno obnesla, če ju združijo v en sam časopis.

Pregl s tem pokaže, da niti ni tako pomembno, da bi v kolektivu vsi pihali vedno v isti rog. Soočenje različnih mnenj dveh generacij je vedno dobrodošlo, ker omogoča, da preveriš, koliko si pravzaprav *strpen* do drugače mislečih.

Vrednota prijateljstva se v Genijih kaže na nevsiljiv, spontan, skoraj igriv način. Prijatelji so vedri, radoživi dijaki šolskega centra, ki uživajo življenje s polno žlico in svojih težav ne jemljejo preresno. Niso "tovariši za vsako ceno", saj v njih že zaznamo veliko individualnih želja in tendenc, a so kljub temu vselej pripravljeni stopiti skupaj, ko to od njih zahteva kolektivni duh.

4.4 Za dežjem vedno posije sonce

Dež je roman slovenske mladinske pisateljice Nejke Omahen, ki je izšel ob prelomu tisočletja – v enakem časovnem obdobju pa teče tudi dogajanje v romanu.

Spoznamo zgodbo treh prijateljic, ki prihajajo iz zelo različnih družin, vsak izmed njih pa ima v skladu s tem tudi zelo samosvoj značaj. Ker so punce na pragu konca osnovne šole, so pred njimi pomembne odločitve v zvezi s prihodnostjo; v tem obdobju pa je še posebej očitno osamosvajanje od drugih družinskih članov, sklepanje prvih zvez s fanti in ne nazadnje: nenehno tkanje (bolj ali manj) prijateljskih vezi s svojimi vrstnicami.

Roman *Dež* je prava himna prijateljstvu med mladimi ljudmi. Glavne junakinje romana, Lejla, Anabela in Flora, so dokaz za to, da je prijateljstvo med mladimi še kako pomembna vrednota in da bi mladi brez bližine svojih prijateljev težko shajali v težavnih situacijah, v katerih se znajdejo v življenju.

Roman je zapisan v obliki dnevniških zapisov dveh junakinj, Lejle in Flore. Odlomki iz njunih zapisov si sledijo izmenično in tvorijo pripoved, iz katere izvemo, kaj se dogaja v njunih življenjih.

Na začetku romana izvemo, da je Lejlina najboljša prijateljica že od otroštva Anabela. Čeprav se na prvi pogled zelo razlikujeta med sabo in sta po značaju povsem različni (Lejla vročekrvna, pikra in brezsramna, Anabela pa vase zaprta, zasanjana in prijazna), je vez med njima prirska in topla. Izvemo, da imata skupno skrivnost, t. i. skrinjico skrivnosti:

»V skrinjici skrivnosti sva potem hranili vse reči, ki so nama kaj pomenile. Krvavo krpico, s katero si je Anabela obrisala prvo razbito koleno. Tri zelene kamenčke, ki sva jih našli v gozdu in so prinašali srečo, ter veliko drugih dragocenosti. Zanje ni vedel nihče razen naju.«

Skrivnica skrivnosti je njuna najmočnejša vez, nekakšna prijateljska "zaobljuba" in obe jo varujeta z vsem svojim srcem.

A njuno brezskrbno prijateljsko življenje doživi kar očiten pretres, ko vanj vstopi tretje dekle. Flora, ki se preseli neposredno v sosednjo hišo zraven Lejline, je mulatka in navezovanje prvih stikov med njima ni nič kaj prijateljsko. Ugotovimo, da ima Lejla kar nekaj predsodkov pred drugimi rasami in da jo moti že sama Florina navzočnost. A Flora se na to ne ozira, že od vsega začetka ji je vseč Lejlina neposrednost in divjost in ne traja dolgo, ko sklene:

»Nekaj sem se trdno odločila: rdečelasa Lejla bo postala moja prijateljica.«

Hitro se začne truditi za njeno naklonjenost, a videti je, da jo Lejla z vsako prijaznostjo še bolj odvrča. V svojem dnevniškem zapisu razmišlja:

Vse naslednje ure so bile kot najhujša mora. Ves čas sem se zavedala njene bližine. Do nje sem čutila strašen odpor."

in v nadaljevanju:

»Njen nasmeh je bil pretkan, privoščljivo. Sklenila je, da bo prišla v mojo hišo, in uspelo ji je.«

A Flore njena hladnost in odklanjanje ne zmotita. V njej vidi točno takšno prijateljico, kot si jo želi in sklene, da se bo za to vredno potruditi.

Odloči se, da bo postopoma pridobila njeno zaupanje, pri tem pa ji malo pomaga Anabela, ki je ne odvrča in s tem pozitivno vpliva na Lejlo. Prvi kratek preblisk se zgodi, ko Flora na tleh zagleda znano knjigo in se z Lejlo strinjata, da je to njuna najljubša knjiga.

Od tedaj naprej smo priča precej burnemu odnosu med Lejlo in Floro: Lejla jo počasi začinja sprejemati kot prijateljico, a je očitno, da ji še ne zaupa kaj preveč in da zgolj oportunistično preverja teren. To je najbolj očitno v odlomku, ko Lejla potrebuje prijateljico, ki bi jo spremljala na obisk k bivšemu možu njene polsestre in ker Anabela ni dosegljiva, poišče rezervni plan – Floro.

Na drugi strani Flora vse bolj zaznava številne slabe lastnosti, skrite v Lejlinem karakterju. Najbolj jo preseneti, ko na pogrebu gospe Mokasin opazi, da pravzaprav sploh ni zmožna jokati:

»Punca je bila najbolj brezčuten človek, kar sem jih poznala.«

A kmalu za tem ji Jelka, Lejlina prababica zaupa:

»Ni tako brezčutna, kot je videti. Le spoznati jo moraš. Brez skrbi, nekoč se bo spremenila. Pusti času čas.«

Flora se takrat še ne zaveda, kako prav bo imela gospa Jelka. Skozi burne odnose in obdobja, ko sta prijateljici, pa spet do obdobja, ko sta skregani, se kaže Lejlina nenehna obremenjenost s preteklostjo, ki izvira iz občutka krivde, da je zaradi rasizma, ki je tlel v njej, tudi sama veliko prispevala k odhodu sestrinega moža.

A tega občutka krivde nikoli ne pokaže navzven, prav tako pa se vsakič, ko jo Flora pobara o kakih bolj osebnih rečeh, zapre pred njo. Vseskozi se zaveda, da je njena pr(a)va prijateljica le Anabela in to tudi nedvoumno zapiše v dnevnik:

»Nisem smela zapraviti njenega prijateljstva. Bila je edina, ki me je vsaj malo razumela. Branila me je pred drugimi, jim razlagala, da sem v resnici popolnoma drugačna.«

Anabela je torej tisto zatočišče, v katerem Lejla najde svoj notranji mir. Zato je še posebej besna, ko izve, da je Floro zanimalo, kaj je narobe pri Anabeli doma in jo je o tem spraševala. Čuti, da se Flora preveč vmešava v njuno življenje in s tem pokaže, da ji ne namerava dati veliko možnosti, da si pridobi njeno zaupanje.

Na drugi strani pa je Flora zelo obremenjena z Lejlinim obnašanjem:

»Počasi je Lejlina domišljavost preseгла meje mojega potrpljenja. Še vedno sem želela biti njena prijateljica. Vendar ne na tak način. Skoraj vsak dan me je spravila v jezo, obup ali razočaranje.«

Anabela je tista, ki v burem odnos med Lejlo in Floro vnaša občutek umirjenosti in zavedanja, da bo nekoč vendarle vse dobro. Okolica deklico označuje za čudaško, ker je vraževerna in misli, da ima vsaka slaba stvar, ki jo storiš, tudi slabe posledice. Dejstvo je, da nihče o njej ne ve prav veliko, a izkaže se, da je prav ona ključ do izboljšanja odnosa med Lejlo in Floro.

Ko se odloči, da bo najbolj varovano skrivnost njunega odnosa z Lejlo, skrinjico skrivnosti delila s Floro in o tem mirno obvesti Lejlo, je slednja besna kot še nikoli. Izreče nepojmljivo:

»Sicer pa, kaj sploh počneš tu? Leto 2000 je, že nekaj ur bi morala biti mrtva.«

Na tem mestu se pokaže, kako globoko je Lejla cenila prijateljstvo z Anabelo. Ker misli, da je prelomila edino sveto zaobljubo, ki je bila samo njuna, prekolne njuno prijateljstvo, s tem pa dokončno povzroči tisto, kar je Anabela pravzaprav pričakovala (in načrtovala): svojo smrt.

Šele, ko se Anabelina smrt zares zgodi, Flori postane jasno, *zakaj* ji je Anabela sploh pokazala skrinjico:

»Odkar sem prišla v mesto, me je ves čas prepričevala, da sem prava prijateljica za Lejlo, da je ona sama preveč nenavadna. Bila sem normalna, znala sem početi stvari, ki nje niso zanimale. Poslavljala se je.«

To odkritje Floro še bolj podžge k želji, da bi se spravila z Lejlo. A Lejla zdaj bojuje še hujši notranji boj kot prej: razjeda jo občutek krivde za Anabelino smrt in noče govoriti z nikomer. Poslabšajo se odnosi z družino in znatno popusti v šoli.

Njena edina rešitev je prijateljičina neumorna iniciativa in Flora to stori. Floro obišče in ji pokaže, da ji ni vseeno zanjo, a njeno zaupanje povsem pridobi šele, ko ji zaupa svojo *lastno* zgodbo. Lejlo s tem dokončno prebudi iz zamaknjenega stanja samopomilovanja in očitanja krivde in ji pokaže, kakšen je videti svet s perspektive nekoga *drugega*. Lejla se prvič v življenju seznanila s pojmom empatije.

Šele na tem mestu lahko Lejla in Flora, navkljub vsem svojim razlikam, postaneta pravi prijateljici. V znak očiščenja zakopljeta svoje dnevnike skupaj s skrinjico skrivnosti v prst in:

»Tiho sva obsedeli, zatopljeni vsaka v svoje misli. Nisva bili sami, z nama je sedela Anabela in mirno poslušala najine besede. Kar čutila sem njen pogled na sebi.«

4.5 Pojdi z mano v neznano

»Vse je izgubilo smisel. Vse je bilo brezveze. Tudi ptiči, ki so se oglašali z dreves, ki so segala že do četrtega nadstropja nasproti stoječega bloka in ki so navadno ukradli kakšen njegov pogled ... Tudi oni so bili brezveze.«

Beremo začetek romana *Pojdi z mano* Dušana Čatra. Glavni junak sedi Manc sedi na stopnišču pred blokom in vsevedni pripovedovalec nazorno opiše vzdušje, ki se riše pred njim in v njem.

Kaj se je torej zgodilo z Mancem, da naenkrat ne vidi več smisla v svetu okrog sebe?

Izvemo, da je obtožen kraje mobilnega telefona in da ga je strah, da ga bodo zaradi tega vrgli s šole. Da bi odgnal slabe misli, se zateče k sanjarjenju in se nostalgичno spominja počitnic na morju ter brezskrbnih poletij pri dedu na deželi:

»To so bili lepi časi. Tam je bil Manc srečen. Tam se je veselil jutra, novega dne, ki mu je prinesel vedno novo dogodivščino.«

Dogodivščine. Očitno je, da jih v sivem blokovskem naselju Manc ne doživlja prav pogosto. Vrnitev v realnost domačega stanovanja je vse prej kot spektakularna in v njem še dodatno vzpodbudi željo po tem, da bi zapustil to okolje. Prijatelj Oto ga že poprej povabi na izlet, na katerem bi posneli fotografije za fotografski natečaj. Čeprav ga sprva zavrne, po kratkem pomisleku sprejme povabilo. Z vrstniki Otom, Špurčem in Mino se tako odpravi na nenavaden izlet po podeželju.

Sprva ob naslovu fotografskega natečaja »Neznana Slovenija« ne dobijo nobene zamisli in precej brezciljno pohajkujejo po mestu. Na njihovo neodločnost opozarjata precej površinska, bleda komunikacija in nezmožnost podati kakšen ustvarjalen predlog:

»Gremo naprej.«

»Kam?«

»Ja, kam?«

»Raziskovat!«

»Ja, saj. Ampak kam?«

»Ne vem, naokoli.«

»Kam naokoli? Levo? Desno?«

»Sever? Jug, morda?«

Manc se nato spomni, da bi lahko obiskali kmetijo njegovega pokojnega deda, o kateri je sanjaril na stopnišču pred blokom:

»V naravo. V divjino. To je neznana Slovenija. Vem za predele, kjer še niste bili. Še neraziskano. Garantiram!«

Družčina "mestnih srajc", kot jih rad imenuje Manc, ugrizne v vabo, čeprav se jim niti sanja ne, kaj jih čaka. Ne zaveda se, da bo izlet kaj kmalu postal napet v smislu

odkrivanja "strašnih" skrivnosti vaških poti, razvalin, samotnih kmetij in gozdnih votlin. Prijetni in neprijetni dogodki na popotovanju skozi gozd se zvrstijo kar eden za drugim, v njihovem ozadju pa postaja jasno, kakšen je pravzaprav odnos med otroki.

Z odkrivanjem sveta onkraj sivega blokovskega naselja in rastočo napetostjo na ravni zgodbe namreč (z)raste tudi napetost med vpletenimi. Družčini je skupna fascinacija nad skrivnostnim in neznanim, sicer pa se precej razlikujejo med sabo in si tega tudi ne skrivajo. Družijo se predvsem v dvojicah, da niso preveč prijateljsko razpoloženi drug do drugega, pa je razvidno iz številnih dialogov, v katerih drug drugemu očitajo, da so krivi za to in ono: Manc za manjkajoči telefon in slabo vodenje, Špurč za požrešnost in nespametno krajo koruze, Oto za slabo orientacijo ter Mina za nerodnost pri hoji in zganjanje panike.

Dialogi, ki si jih izmenjujejo s sabo, so večinoma sestavljeni iz kratkih enovrstičnic in ne razkrivajo kakšnih globljih prijateljskih vezi med otroki. Komunikacija je bežna, povečini govorijo odrezavo, cinično, zamaknjeno, besede pa čustveno oživijo le takrat, ko je govora o kakem skrivnostnem pripetljaju:

»Manc,« je čez nekaj časa rekel.

»Aha ...«

»Tisti tvoj ded ... ko so mu kradli slive ...«

»Aha ...«

»Je res s sekiro tekkel za njimi?«

»Aha ...«

Sicer otroci delujejo precej egoistično, kot da skrbijo predvsem vsak zase: Manc se zdi odsoten in zlit s pokrajino, Špurča zanima predvsem to, kaj bo pojedel, Otov interes je biti z Mino, Minin pa biti čimprej doma. A najbrž ni vse tako črno. To, da otroci odreagirajo egoistično, je lahko posledica tega, da se ne poznajo dovolj dobro med sabo. In če so naenkrat prisiljeni, da to storijo ...

Kakorkoli, pokaže se, da so si otroci, ko naletijo na težave, pripravljene tudi pomagati. Drug drugega bodrijo, ko jih je strah pred neznanim opazovalcem, si velikodušno odstopijo hrano, Mini tovariško pomagajo, ko si poškoduje nogo, najbolj pa se njihov kolektivni duh okrepi, ko si pripovedujejo skrivnostne zgodbe (Mančeva o Agi, Otova o plemenu Huintalepano Agua).

Manc in Oto sta tista, ki v romanu gradita najtoplejši odnos. Manc o Otu ponavadi razmišlja takole:

»V teh stvareh je Ota občudoval. Bil je vse tisto, kar on ni bil. Bil je človek potrpljenja, vsako stvar je vedno vzel zelo resno. Manc se je navduševal nad njegovim veseljem do življenja, ki ga on že davno ne čuti več. In bil je njegov najboljši prijatelj. Ničkolikokrat ga je znal potolažiti in mu ob pravem času nameniti pravo besedo.«

... občasno pa takole:

»V takih trenutkih se mu je zdel Oto otročji. Malo požensčen, kot so znali reči na dvorišču. Takšen mu ni bil všeč. Nasploh se je Oto vedno obnašal povsem neumno, kadar je bila Mina v bližini.«

Da sta prijatelja, ki si zaupata, pokaže pogovor, ki ga imata zvečer ob ognju, preden prespijo v votlini. Manc Otu zaupa, da si želi, da bi enostavno nekam odšel in da želi, da bi Oto šel z njim. Oto ga umiri in mu pove, da bosta že kako rešila situacijo z mobitelom. Da pa med prijatelji niso vedno važne le velike besede, temveč tudi majhne pozornosti, pisatelj spretno pokaže v naslednjem prizoru:

»No, pa lahko noč,« je rekel in šel v votlino.

»Manc,« je rekel Oto in si začel slačiti pulover. »Na! Vzemi ... ob ognju je bolj toplo,« in mu vrgel pulover v naročje.

»Tenks, stari,« je rekel Manc in navlekel nase pulover.

Pojdi z mano je roman, ki gradi na napetosti, vzdušju in tekoči pripovedni strukturi. Odnosi med glavnimi junaki se razkrivajo skozi drobne podrobnosti v njihovih dialogih in skozi dejanja, ki jih storijo. Občasno so prijateljski, občasno pa tudi ne. Posebne okoliščine, v katerih se znajdejo tri mestne srajce in njihov "vodnik", so tiste, ki mladim udeležencem izleta ponudijo dragoceno izkušnjo neznanega in jih v njej na novo soočijo s svojimi vrstniki.

4.6 Blazno resno o šoli – zakaj le?

Gospod Slavko Pregl je v spremni besedi k izdaji Genijev v kratkih hlačah iz leta 1994, naslovljeni s preprostim, a pomenljivim naslovom *Najboljša bo moja zadnja knjiga*, zapisal tudi:

»V veselje mi je, če je knjiga še komu v veselje. Nekaj besedil že imam v predalu in še več v glavi. Rad bi napisal Genije brez hlač, rad bi ... Najboljša bo moja zadnja knjiga. Upam, da je še dolgo ne bom napisal.»

Smo v letu 2013 in gornji sestavek se je, odkar je bil zapisan, že malce postaral. A važno je le, da je Slavko Pregl držal besedo in od takrat objavil kar nekaj besedil, tistih iz predala in tistih iz glave. Do zdaj je napisal že kar nekaj "najboljših zadnjih knjig" in mednje kajpak štejemo tudi *Genije brez hlač*.

Drugo nadaljevanje slavnih "Genijev" iz leta 1978 je izšlo leta 2009 in v njem se ponovno srečamo z ekipo nadobudnih mladih novinarjev. Še vedno so enako nagajivi, vsevedni in polni dobrih idej, seveda z edino razliko, da živijo v povsem drugačnem svetu. Vsi so nekaj let starejši in tudi pametnejši, toda vprašanje je, če je tudi svet postal pametnejši?

Za začetek se je zgodil velik tehnološki preobrat: če si del ekipe, ki pripravlja šolski časopis, se ni se več treba ukvarjati s tiskanjem na papir. Utripi in Antiutripri so preteklost, dobrodošel UŠEČ: Univerzalni šolski elektronski časopis.

Geniji v letu 2009 torej živijo v svetu informacijsko-komunikacijske tehnologije. Pričakovali bi, da se bodo v skladu s tem tudi junaki, ki smo jih poznali kot zabavne, radožive in odkritosrčne Genije, spremenili v škrte, zadrte in vase zaprte novodobne najstnike, ki jim edini legitimni način zabave, kadar niso doma za računalnikom, predstavlja šarjenje po (tujem) telefonu in pošiljanje sporočil osebi, ki se nahaja 10 metrov stran.

Toda ne, Preglovi junaki niso takšni. Sodobna tehnologija jih še zdaleč ni pokvarila, vzela pa jim ni tudi malo vedrine, iskrevosti in duhovitosti, ki so jo premogli v letih 1978 in 1985.

Pisatelj si seveda ne zatiska oči, da zdaj živimo v drugačnem svetu. Geniji so postavljeni pred številne nove izzive svojega družbenega okolja: tako se Lenart že na začetku zgodbe najprej sooči s problemom izsiljevanja in preprodaje drog med mladimi. Kaj kmalu obišče v zvezi s tem ravnatelj šole, policijsko postajo in spozna, da v sodobnem svetu, če si sam nakoplješ težave, ne moreš pričakovati, da ti bo kdo avtomatsko nudil zaščito.

Ekipa šolskega časopisa se zaveda krivic, ki se godijo v svetu, zato je tokrat tudi neprimerno bolj družbeno angažirana. Na sestankih uredništva si ena za drugo sledijo pripombe v zvezi s poslanstvom časopisa:

»(...) naša dolžnost je, da sesujemo vse okrog sebe. Ali pa tole nima nobenega smisla.« in

»A ne vidiš, kje živimo? Tisti tip hoče nafto in po svetu pobija kot zmešan. Naši manekeni mu pohlevno čistijo čevlje. Lopovi pa pri nas kradejo tovarne in mečejo ljudi na cesto.« ali

»Stvari gredo narobe. Treba je nekaj storiti.«

Iz omenjenih odlomkov je razvidno, da se ustvarjalci časopisa zavedajo svoje vloge v sodobnem svetu, v njihovem skupnem interesu pa je tudi, da ga spremenijo na bolje. V ozadju tega angažmaja pa ostajajo Geniji takšni, kot jih poznamo: tudi v letu 2009 ne skoparijo s pikrimi pripombami na račun svojih vrstnikov, za njihovo prisrčno duhovitostjo pa se skriva tih poklon večnim vrednotam prijateljstva, nesebičnosti in medsebojne pomoči.

Med nastajanjem časopisa glavni junaki naletijo na najrazličnejše težave, ki jih ne poskušajo reševati sami, temveč jim pri tem pomagajo prijatelji. Ko je Armani (Lenart) v težavah v zvezi z izsiljevanjem (situacijo si je sam zakuhal, ker je eksperimentiral s preprodajo drog), mu z nasveti veliko pomaga Bob, ki je odrasel v zrelega mladostnika

in ga ni strah stvari predstaviti takšne, kot so. Armaniju ne olepšava stvari in mu ne vzbuja iluzij v zvezi s tem, da sam *ni* odgovoren za situacijo, v kateri se je znašel:

»Imaš dve možnosti: lahko trdo padeš na rit, ker vidiš, da je šale konec, in pač rečeš hvala, lepo je bilo, dokler je trajalo ... Lahko pa rečeš: opa, glej, enkrat pet je pet, desetkrat pet je petdeset, denar se množi bistveno hitreje kot če bi po tri evre na uro nosil zaboje v kakšnem skladišču. In te odnese po ledeni skakalnici, s tem, da živ bog ne ve, kam boš priletel.«

Nasvet s strani prijatelja na Armanija učinkujejo zelo pozitivno, saj od tedaj naprej ne eksperimentira z nikakršnimi drogami več. Bob pa je to dosegel brez odvečnega moraliziranja, govoričenja po ovinkih in pretiranega sočustvovanja v obliki dajanja "prijateljske" potuhe. Vrednota prijateljstva se torej na tem mestu pokaže predvsem v obliki zelo pragmatičnega prijateljskega "nasveta".

Na podoben način Pregl opiše prijateljski odnos med Bibo in Piko. Ko si Biba zaželi Pikine družbe, da bi z njo delila svoje "nerešljive" ljubezenske težave (v zraku visita tako Bob kot Genij), jo prijateljica umiri tako, da ji pove, da je pač povsem naravno, da v tem obdobju eksperimentira s fanti. Njenih ljubezenskih težav torej Pika ne jemlje preresno, prav tako pa ji ne skuša deliti naukov, kaj je prav in kaj narobe:

»Všeč ti je hoditi z Bobom, ker je sijajen fant, všeč ti je biti z Genijem, ker je sijajen fant. A si kdaj malo bolj natančno pogledala vašega peka v samopostrežni? A veš, da je sijajen fant? ... Moraš pohiteti, da ne boš kaj zamudila.«

O tem, kako koristen je bil ta prijateljičin "nasvet" za Bibo v nadaljevanju, bi lahko razpravljali, a dejstvo je, da jo je tisti trenutek spravil v dobro voljo in v tistem trenutku je potrebovala le to. Drugo dejstvo je, da mladi v nekem določenem trenutku, ko so (ali mislijo, da so) v težavah, ob sebi potrebujejo prijatelje, če nič drugega za to, da so *tam*.

V uredništvu časopisa UŠEČ so vloge natančno porazdeljene in vsak je odgovoren, da kar najbolje opravi svojo. A končni izdelek je last vseh in je s tem vsak posredno odgovoren tudi za prispevke svojih sodelavcev. Da sta složnost in skupna odgovornost res glavni vrednoti Preglove zgodbe, nam najprej sporoča Biba:

»Odgovorni urednik odgovarja za vse, kar v časopisu piše, in jaz sem na to pripravljena. Rada pa bi, da prav vsi stojimo za tem, kar je v časopisu. Mi vsi ga podpisujemo.«

Najbolj pa se kolektivni duh ekipe UŠEČA-a izkaže, ko jih obtožijo groženj zoper predsednika neke tuje, "prijateljske države":

»V pismu sporočamo predsedniku najmočnejše države, da ne maramo njegove politike, zaradi katere svet živi v strahu. Mi s temi stavki ne ubijamo nikogar, vzeli smo si samo svobodo povedati, kar mislimo. To je naša pravica in dolžnost.« in

»To je stališče celotnega uredništva. Če nas boste metali iz šole, ker smo povedali svoje mnenje, boste morali vse.«

5 TRK GENERACIJ

Eden izmed glavnih ciljev naloge je bil ugotoviti podobnosti ali razlike med prikazovanjem vrednote prijateljstva v: a) t. i. "klasičnih" zgodbah slovenske mladinske književnosti in b) njihovih sodobnih različicah: sodobnih mladinskih romanih. 6 prebranih romanov sva glede na sorodnost tematike, ki jo predstavljajo, razdelili v 3 pare. Bratovščino Sinjega galeba in Pojdi z mano sva uvrstili v podžanr, ki mu pristoji naziv "fantovska avantura"; Gimnazijki in romanu Dež pripenjava etiketo "dekliški roman"; "Genijem v kratkih hlačah in Genijem brez hlač, ki so delo istega avtorja, pa namenjava poseben prostor na polici "zgod in prigod izza šolskih zidov".

5.1 ... V FANTOVSKI AVANTURI

Bratovščina Sinjega galeba in Pojdi z mano spadata med tiste romane, ki na prvi pogled morda nimajo nič skupnega, a ob natančnejšem branju v njih pogosto opazimo številne (skrite in malo manj skrite) podobnosti.

Brez kančka slabe vesti smo oba romana uvrstili v predalček t. i. "fantovske avanture". Zakaj?

Tako Seliškarjevemu kot Čaterjevemu delu je izrazito skupna fascinacija nad neznanim, skrivnostnim. V obeh glavnih junakih, Ivu in Mancu, je zasidrana globoka želja po spoznavanju novega sveta, tistega onkraj zaspane pristaniške obale in/ali sivega blokovskega naselja. Obema je skupno, da je njuna družinska realnost dokaj kruta in želita si, da bi (vsaj za kratek čas) zapustila svoje domače okolje in uteho poiskala na tujem.

A v raziskovanje novega sveta se ne bosta podala sama. Ivova prva misel ob tem, ko mu je oče zapustil barkačo in mu zaupal svoje želje, je, da bi s sabo na plovbo rad vzel tovariše. Prav tako se Manc na svoje popotovanje na podeželje odpravi v družbi treh drugih otrok.

A stvari od tu naprej niso več tako preproste. Povest iz leta 1938 se ne zlije več povsem z romanom iz leta 2009. Zelo očitno je, da je Ivova največja želja, da preživi kar največ časa v družbi s svojimi tovariši in da s skupnim delom in prizadevnostjo *sami* poskrbijo za to, da bo ladja plovna in da se bodo z njo lahko odpravili na morje. Ivo se zaveda, da mu nič ne bo podarjeno in da je za svoje početje tudi odgovoren, vseskozi pa ima pred očmi tudi cilj: postati dober in uspešen ribič.

Na drugi strani Manc sanjari o tuji deželi predvsem zaradi tega, ker mu to predstavlja beg pred realnostjo. Situacija, ki si jo je nakopal v šoli, mu ne da miru in ker ga to preveč obremenjuje, si pač poišče uteho tako, da zbeži stran od odgovornosti.

Glavna junaka obeh zgodb se med sabo razlikujeta že po karakternih lastnostih. Te se najbolje pokažejo v odnosu do vrstnikov. Ivo je v odnosu do svojih tovarišev in skupne dejavnosti, s katero se ukvarjajo, entuziastičen, poln optimizma in delovnega zagona. Zaveda se, da je to, kar počnejo, njihov skupni interes in skupina tovarišev ga pri tem povsem podpira.

Manc, na drugi strani, ni kakšna posebna avtoriteta (ali vsaj dober zgled) tistim, ki jih vodi po podeželju. Je mrk, večino časa zaprt vase in očitno obremenjen. V njegovi družini so redki trenutki, ko je močan kolektivni duh, na njihovem skupnem izletu se kaj hitro ustvari napeto ozračje, polno medsebojnega obračunavanja in pikrih opazk.

Ko Bratovščina naleti na kakšno težavo, jo rešijo s skupnim delom, zagnanostjo, in nesebično pomočjo drug drugemu. Ko se znajdejo pred težavo Manc in prijatelji, jo najprej nekajkrat potencirajo in drug drugega obtožujejo za krivdo.

Slednje se najbolj pokaže v posebnih okoliščinah, v katerih se znajdejo junaki. Ko npr. Bratovščino na odprtem morju ujame morska nevihta, ne obupujejo in se iznajdljivo rešijo iz situacije. Ko Manca in družčino ujame nevihta med hojo skozi gozd, s ciničnimi opazkami najprej obtožujejo drug drugega. Nato se postavijo pod drevo in upajo, da pač strela ne bo zadela ravno tistega drevesa.

Razlike med tem, kako se vrednota prijateljstva kaže v obeh delih, se izkazujejo tudi v majhnih podrobnostih, kot je npr. tole dejstvo: Ivo je s svojimi prijatelji delil lastno ladjo, Špurč (kot najbolj egoistični člen v Mančevi verigi) pa je čokolado pojedel sam. S tem potrjujeva in utemeljujeva prvo zastavljeno hipotezo:

V mladem človeku je vselej prisotno močno stremljenje k neznanem. A Seliškar in Čater dokazujeta, da je takšno stremljenje, v kakršnega je nekoč verjel Ivo, v današnjem času verjetno skoraj nemogoče.

Manc je otrok sivega blokovskega naselja, ki živi v svetu, ki mu je vedno bolj vseeno za druge ljudi. Izrazita individualizacija, z njo pa sebičnost in samozadostnost, so pereč problem sodobne družbe in v Čatrovih junakih razberemo marsikatero takšno karakterno potezo. A kljub temu ni vse tako črno: tudi Čatrovi junaki na določenih mestih pokažejo, da si, kadar so v težavah, znajo in želijo pomagati.

Po drugi strani pa je treba razumeti, da so časi "tovarištva za vsako ceno" pač mimo. Seliškarjeva *Bratovščina Sinjega galeba* v današnjem času izzveni kot nekakšna socialna utopija, *Pojdi z mano* pa je, kljub temu da je naslikana podoba prijateljstva daleč od takšne, kot bi si jo želeli v sodobni družbi, vsaj zelo realen odsev odnosov med sodobnimi vrstniki.

In ne nazadnje: Ivo živi v svetu, ki je v svojem bistvu še vedno harmoničen, lepo zaokrožen in sam v sebi pravičen. Ker v takšen svet verjame, ve, da bodo vse krivice poplačane; a zaveda se tudi, da bo zato moral tudi kaj storiti. Na drugi strani pa je Mančev brezbrizni odnos do domačega sveta najbrž posledica tega, da v njem ne najde ustreznega zatočišča: zato je tudi njegov odziv na težave temu primeren: namesto da bi se soočil s svojimi problemi, raje izbere beg iz realnosti. S tem potrjujeva drugo hipotezo.

5.2 ... V DEKLIŠKEM ROMANU

Z oznako "fantovska avantura" sva označili poseben tip pustolovske zgodbe, v katerem igrajo glavno vlogo predvsem fantje. Pod oznako "dekliški roman" pa se lotevava dveh pomembnih del slovenske književnosti, v katerih je glavna junakinja najstnica.

V poglavju o "fantovski avanturi" sva raziskali, na kakšen način se v posebnih okoliščinah, kot je npr. izlet v neznano, obnašajo fantje. V tem delu pa naju je zanimalo, kakšni prijateljski odnosi (če sploh) se v okoliščinah, kot je izrazita družbena nenaklonjenost, formirajo med dekleti.

Kljub temu da izvirata iz dveh povsem različnih literarnih obdobj, imata tudi *Gimnazijka* Antona Ingoliča in *Dež* Nejke Omahen marsikatero skupno značilnost, ki izkazuje, da je v obeh romanih prijateljstvo predstavljeno kot zelo cenjena vrednota.

Glavna junakinja romana *Gimnazijka* je Jelka, deklica, ki pri sedemnajstih letih nesrečno zanosi. Ker je bila mladoletna nosečnost v tistih časih tabu, je zaradi tega veliko pretrpela.

Njena sodobna "prijateljica" je Flora, ena izmed glavnih junakinj romana *Dež*. Ker je mulatka, se v svojem družbenem okolju tudi sama srečuje z zavračanjem, utemeljenem na predsodkih in rasni diskriminaciji.

Njuno primerjavo sva izbrali ravno zaradi tega, ker sta obe veliki žrtvi družbene stigmatizacije. Slednja se sicer dogaja v dveh zelo različnih obdobjih, a kaže na to, da je v naši družbi vselej prisotna na tak ali drugačen način. Obe puncici se vsaka na svoj način spopadeta z zavračanjem okolice:

Jelka se pred zavračanjem "skrije" na ta način, da skrivnost, ki jo ima, raje zadrži zase. To ni dobra rešitev zanjo, saj jo čedalje bolj razjeda in v določenem trenutku začne razmišljati tudi o samomoru. Flora, ki se z rasizmom srečuje že vse življenje, pa se na stigmatizacijo svoje "nesojene" prijateljice Lejle odzove drugače: pretvarja se, da je neranljiva in sklene, da bo Lejlo tako ali drugače pridobila na svojo stran, saj čuti, da Lejla pravzaprav globoko v sebi ni rasistka.

Karakterno sta deklici zelo različni, a skupno jima je to, da za premagovanje svojih težav obe potrebujeta pravega prijatelja. Flora pravo prijateljico išče in najde v vrstnici Lejli, Jelka pa v služkinji Franchon.

Zelo pomembna ideja, ki jo zasledimo v obeh knjigah, je ideja o prijatelju kot duhovni opori v težkih časih. Velikokrat je pomembno le, da je prijatelj, takrat ko ga najbolj potrebuješ, *nekje blizu* in da čuti s tabo. V Gimnazijki to zasledimo, ko Franchon tolaži Jelko in jo odvrča od misli na samomor, v romanu Dež pa, ko Flora na domu obišče prijateljico Lejlo. Velik pomen imata tudi zgodbi, ki jih svojima prijateljicama povesta Franchon in Flora, da bi pokazali, da ima vsak človek svoje težave, s katerimi se spopada, in da ima "*v trpljenju vselej tovariša*."

5.3 ... LE GENIJI OSTAJAJO GENIJI.

Zgode in prigode izza šolskih zidov bi bil po vsej verjetnosti kar ustrezen podnaslov Preglovih zgodb o Genijih. O tem, kako je treba o šoli govoriti nadvse resno, je pisala že Desa Muck; gospod Slavko Pregl bi se s tem verjetno deloma strinjal, deloma pa tudi ne.

Geniji v kratkih hlačah in Geniji brez hlač sta Preglova mladinska romana, ki sta izšla v razmaku 30ih let. Kakšen vehementen literarni zgodovinar bi na tem mestu zatrdil, da gre v osnovi za romana, ki skušata pač vsak po svoje odgovarjati na zelo različna vprašanja svojih (mladih) generacij. Vse lepo in prav, preberimo romana in ugotovimo, kakšna so *bila* in kakšna *so* ta vprašanja.

Ups! A je to možno? Skratka ... saj tale dva romana sta si pa pravzaprav, v bistvu, zelo, podobna. Ali je možno, da pravzaprav odgovarjata na zelo podobna vprašanja? Kaj, če trk generacij v Genijih pravzaprav sploh ni tako močan?

V obeh knjigah spremljamo ekipo mladih novinarjev, ki sodelujejo pri ustvarjanju šolskega časopisa. Glavni junaki ostanejo isti, le malce postarajo se. Seveda se je od časa, ko so imeli Geniji še kratke hlače, pa do danes, ko so brez njih, zgodil velik tehnološki obrat: ta je omogočil, da uredništvo rezultate svojega dela objavlja na internet in ne izgublja več časa in materiala za tiskanje na papir.

Prav tako se je v tem času zgodil tudi preskok na merilni napravi splošne razgledanosti; sodelavci časopisa so polni nečesa, čemur bi lahko rekli "stališča do zunanje-političnih problemov", "kritični pogledi na socialno okolje" itd. Geniji so torej družbeno angažirana skupina, ki jo je treba jemati skrajno resno.

Toda za vsemi temi novotarijami Geniji ostajajo Geniji. Ostajajo radoživi, iskreni in vedri; le malce bolj duhoviti so kot prej. Preglov značilni dobronamerni humor se pojavlja v obeh knjigah in sprva deluje, kot da se bodo junaki zaradi različnih pogledov in nenehne zajedljivosti drug do drugega kaj kmalu sprli in razšli: a to se ne zgodi, vsaka manjša razprtija deluje na ekipo skoraj terapevtsko in iz nje pridejo celo bolj složni kot kdaj koli prej.

Pri Preglu se vrednota prijateljstva v obeh knjigah pokaže na zelo podobni ravni. Skupino ustvarjalcev šolskih časopisov Utripi in UŠEČ družijo skupni interes. Želijo sodelovati pri spreminjanju sveta in so pri tem "vsi za enega, eden za vse". Kljub temu da se med sabo karakterni zelo razlikujejo in so si kdaj pa kdaj celo v napoto (ko je npr. treba osvajati kakšno punco) znajo stopiti skupaj, takrat ko je to potrebno. Junake družijo skupen, kritičen odnos do sveta in razmer v njem in iz tega izvira tudi njihova složnost. S tem potrjujeva svojo drugo hipotezo.

Vrednota prijateljstva je torej pri Preglu skrita v obliki izrazito močnega kolektivnega duha. Junaki sicer niso tovariški za vsako ceno, a daleč od tega, da bi bili individualisti, saj skupni interes vselej postavijo pred osebnega. Ko kateremu izmed članov grozi, da bo dobil kakšno kazen, vselej solidarno stopijo skupaj, po drugi strani pa so tudi individualno pripravljeni prevzeti odgovornost.

Ker sva ugotovili, da so Geniji "brez hlač" kljub razliki v letih ohranili vrednoto prijateljstva točno takšno, kot so jo imeli že njihovi "predniki" v "kratkih hlačah", morava prvo hipotezo na tem primeru ovreči.

6 ZAKLJUČEK

Jože Bajzek v svoji knjigi *Odiseja mladih* piše o pomembnosti prijateljskih skupin v življenju mladostnikov. Pravi, da je prijateljstvo »vedno recipročen odnos med osebami in temelji na spoštovanju in naklonjenosti, ne postavlja nobenih obveznosti in se razume, da se utemeljuje na svobodi. (...) Prijateljstvo je v tem obdobju najmočnejša čustvena komponenta mladih.« (Bajzek, 2008: 279) Med rezultati posebne raziskave o vrednotah med mladimi, ki jo je avtor zajel v svoji knjigi, najdemo presenetljive, a zelo vzpodbudne rezultate: vrednota prijateljstva se na lestvici področij, ki so mladim pomembna, znajde kar na samem vrhu. (gl. Bajzek, 2008: 63)

Zgornji podatek nam veliko pove o stanju duha, ki v današnji družbi vlada med mladostniki. Če sva v uvodu zapisali, da sta odtujenost in zavrženost vsakodnevna tema pogovorov med ljudmi v sodobnem svetu (in najbrž ne brez razloga), nam ugotovitve zgoraj omenjene raziskave sporočajo kar malce pretresljivo resnico: mladi si ne želijo biti odtujeni in ne želijo si biti zavrženi. Vrednota prijateljstva je v njihovih srcih zasidrana globlje kot si mislimo.

Če se strinjamo, da je vloga mladinske književnosti pri oblikovanju najstnikovega pogleda na svet nezanemarljiva, potem lahko ugotovimo tudi, da je zelo pomembno, kako ta književnost iz sveta črpa in upodablja *vrednote*.

Želeli sva ugotoviti, če se vrednota prijateljstva v sodobni literaturi kaže bistveno drugače kot se je v času »klasične« mladinske književnosti. Po opravljenem raziskovalnem delu lahko ugotoviva, da se bistvene spremembe niso zgodile, se pa je zgodilo preoblikovanje ali, če hočete, preobrazba: Če je Seliškarjevo delo govorilo o tovarištvu za vsako ceno, se sodobna dela vse bolj soočajo z vprašanjem cene nekega tovarištva. Kakorkoli, prikazovanje vrednote prijateljstva *je bila, je* in najverjetneje tudi *bo* zelo pomembna vrlina vsakega književnega dela, namenjenega mladim.

Obe hipotezi, ki sva si ju postavili na začetku, sva v raziskovalni nalogi v razdelku »Trk generacij« preverili na vsakem posameznem paru tematsko povezanih knjig. Tako prvo kot drugo hipotezo sva po enkrat potrdili in po dvakrat ovrgli.

Seveda se *načini* prikazovanja vrednote prijateljstva v prebranih romanih razlikujejo drug od drugega. A mladim junakom v vseh šestih romanih je, kljub temu da živijo v različnih obdobjih, skupna ena bistvena značilnost: ko se znajdejo v težavah, znajo stopiti skupaj, biti nesebični drug do drugega in dopustiti, da se v njihovem okolju naseli kolektivni duh. Ko je to najbolj potrebno, premagajo individualne interese in zadihajo »vsi za enega, eden za vse«. In to je konec koncev tudi to, kar docela osmisli njihov vse prepogosto »sivi« vsakdanjik.

7 VIRI IN LITERATURA

1. BAJZEK, J.: *Odiseja mladih*. Radovljica: Didakta, 2008
2. BLAŽIČ, M.: *Branja mladinske književnosti : izbor člankov in razprav*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2011
3. ČATER, Dušan: *Pojdi z mano*. Novo mesto: Goga, 2009
4. INGOLIČ, A.: *Gimnazijka*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1977
5. OMAHEN, N.: *Dež*. Ljubljana: DZS, 2001
6. PREGL, Slavko: *Geniji v kratkih hlač*. Ljubljana: Gyrus, 2000
7. PREGL, Slavko: *Geniji brez hlač*. Radovljica: Didakta, 2010
8. SELIŠKAR, Tone: *Bratovščina Sinjega galeba*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2009
9. ŠIFRER, Jože: »Anton Ingolič, Gimnazijka«. V: *Sodobnost*, let. 15 (1967), št. 6.
Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-UJ4PSC2T/>
10. http://sl.wikipedia.org/wiki/Nejka_Omahen 6. 3. 2013
11. http://sl.wikipedia.org/wiki/Slavko_Pregl 6. 3. 2013
12. http://sl.wikipedia.org/wiki/Anton_Ingoli%C4%8D 6. 3. 2013
13. http://sl.wikipedia.org/wiki/Tone_Seli%C5%A1kar 6. 3. 2013
14. http://sl.wikipedia.org/wiki/Du%C5%A1an_%C4%8Cater 6. 3. 2013
15. <http://www.delo.si/kultura/knjizevni-listi/dusan-cater-moja-literatura-to-sem-jaz.html> 4. 3. 2013

8 KAZALO SLIK

SLIKA 1: TONE SELIŠKAR	8
SLIKA 2: ANTON INGOLIČ	9
SLIKA 3: SLAVKO PREGL	10
SLIKA 4: NEJKA OMAHEN	10
SLIKA 5: DUŠAN ČATER	11

